

письменные зачеты и экзамены постепенно становятся привычными для студентов. В беседах с ними мы уточнили, что такой прием контроля позволяет им сосредоточиться, больше предоставляется времени для ответа на вопросы; все большее место в практике обучения и контроля занимают проектные технологии, так как они позволяют студенту самореализоваться, учат работать в команде, представлять результаты своей творческой деятельности.

Литература

1. Болонский процесс и российские реалии / [авт. текста Давыдов Ю.С.] – М.: Росс. Академ. Образования, 2004.
2. Кредитные технологии в высшем образовании / [авт. текста И.И. Гайдаренко] – Минск, 2003.
3. Процесс учения: контроль, диагностика, коррекция, оценка. / [под. ред. Е.Д. Божович] – М.: Московский психолого-социальный институт, 1997.
4. Юшко Г.Н. Организация аудиторной и внеаудиторной самостоятельной работы студентов в рейтинговой системе обучения / Юшко Г.Н. – Ростов-на-Дону: УПИ РГУ, 2000.
5. Хуторской А.В. Современная дидактика / Хуторской А.В. – СПб: Образование и культура, 2001.

Т. Яцула

- кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики и психологии Херсонський державний університет (м. Херсон)

УДК 371.132

ПОДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ШКОЛЯРІВ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядається питання підготовки студентів вищих педагогічних закладів до організації дозвілля школярів. Розкривається сутність змін, що внесені у навчально-виховний процес вищого навчального закладу.

Ключові слова: дозвілля школярів, підготовка студентів до організації дозвілля школярів.

Т. Яцула

- кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики и психологии Херсонского государственного университета (г. Херсон)

ПОДГОТОВКА СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ К ОРГАНИЗАЦИИ ДОСУГА ШКОЛЬНИКОВ: ПРАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

В статье рассматривается вопрос подготовки студентов высших педагогических учебных заведений к организации досуга школьников. Раскрывается сущность изменений, внесенных в учебно-воспитательный процесс вуза.

Ключевые слова: досуг школьникова, подготовка студентов к организации досуга школьников.

T. Yatsula

- Ph.D., assistant professor of the Chair of Pedagogy and Psychology of Kherson State University (Kherson)

PREPARATION OF STUDENTS OF HIGHER TEACHER TRAINING INSTITUTIONS TO SCHOOL RECREATION: PRACTICAL ASPECTS

The article is devoted to the question of students' preparation in higher educational establishments for the organization of the leisure-time of schoolchildren. The essence of the changes, which are introduced into the educational process of high school, is revealed

Key words: students' leisure, preparing students for school recreation.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. У сучасному суспільстві існує потреба у вчителі, який в змозі особистісно впливати на дитину, що зростає, корегувати її сферу ціннісного сприйняття життя, надавати допомогу при вирішенні проблем, що виникають. На жаль, дозволяя, як важлива сфера буття дитини залишається без участі психологічно і педагогічно компетентного дорослого – вчителя. Деформації світосприйняття дитини, які відбуваються під впливом реальної дозволеної діяльності (ігроманія, стихійний перегляд фільмів та ін.) призводять до таких явищ сьогодення, як жорстокість, зневага до іншої людини, відсутність бажання конструктивно діяти та досягати певних успіхів у саморозвитку, самореалізації. Тому проблема підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів до взаємодії зі школярами у сфері дозволення школярів є актуальною і потребує теоретично обґрунтованого та експериментально підтвердженого вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Проблема підготовки вчителя-вихователя знаходиться у центрі уваги провідних науковців (І.Д.Бех, Є.В.Бондаревська, М.М.Боритко, О.А. Дубасенюк, І.А.Колеснікова, Л.М.Мітіна, В.О.Сластьонін, Г.В.Троцько та ін.

Значне місце у дослідженнях зазначених вчених посідають питання розвитку особистісних і професійних якостей майбутніх учителів. Зазначена проблема є багатоаспектною та потребує конкретизації щодо середовища, у якому здійснюється педагогічна діяльність учителя. Саме тому середовище дозволяя як соціокультурна реальність життя сучасного школяра вимагає розробки теоретичних і методичних засад збагачення навчально-виховного процесу у вищому педагогічному навчальному закладі щодо підготовки вчителя для діяльності в зазначеному аспекті.

Формулювання цілей статті. Метою публікації є висвітлення практичних надбань щодо підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів до організації дозвілля школярів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналіз освітнянської практики й результати психолого-педагогічних досліджень свідчать про те, що питанням підготовки майбутніх учителів до діяльності у сфері дозвілля школярів приділяється недостатньо уваги; у чинних програмах підготовки не розглядаються питання дозвілля школярів як соціокультурного феномена їхнього життя, особливостей взаємодії вчителів зі школярами в зазначеній сфері. Значна кількість випускників вищих педагогічних навчальних закладів спрямована на навчальну діяльність зі школярами, а не на особистісно-розвивальну, що безпосередньо впливає на смислове сприйняття педагогічної роботи, на роль учителя в життєвому просторі дитини.

Ми вважаємо, що головним у підготовці майбутнього вчителя-вихователя є його самовизначення вже під час навчання у вищому педагогічному навчальному закладі, яке пов'язано зі сприйняттям смислу особистісної взаємодії з дитиною, що розвивається. Самовизначення базується на прийнятті цінностей педагогічної діяльності – дитина, що розвивається, педагогічна підтримка її особистісного розвитку, психолого-педагогічний супровід її особистісного становлення. Таким чином, студент стає на шлях саморозвитку, що обов'язково знаходить відображення в його потребах та мотивах навчання. З цим пов'язано низка притаманних навчально-виховному процесу вищих педагогічних закладів умов. Насамперед це необхідність зміни парадигми навчання у вищих педагогічних навчальних закладах зі знанієвої на особистісно орієнтовану, знаково-контекстну та евристичну. Реалізація цієї умови пов'язана з відповідною позицією викладача психолого-педагогічних дисциплін щодо взаємодії зі студентами, в основі якої знаходиться мета – особистісно-професійне становлення майбутнього вчителя-вихователя. Вирішуючи цю проблему, ми перш за все звертаємось до рефлексії майбутніх учителів, їх аналізу власного досвіду щодо проведення часу дозвілля в шкільні роки. Ми вважаємо, що аналіз факторів, які впливають на соціокультурні особливості дозвілля школярів спонукають майбутніх учителів до висування мети взаємодії, яка в подальшому мотивує до здобуття необхідних знань, формування вмінь та навичок, що в цілому робить процес навчання у вищому педагогічному навчальному закладі особистісно значущим. Це дає підстави зробити висновок: особистісно значущі цілі професійного становлення ведуть до отримання смислу навчання, метою стає «вироснування» особистісного потенціалу людини, виховання її здатностей до адекватної діяльності в майбутніх ситуаціях, а змістом – все те, що забезпечує досягнення цієї мети [1, с.24].

Таким чином, викладання навчальних предметів вимагає суттєвих змін, які, як відзначає А.О.Вербичський, повинні відповідати логіці переходу від навчання до професійної діяльності: суб'єкт навчання з самого початку ставиться в діяльнісну позицію, предмет якої поступово перетворюється з суто навчального в практично професійний; вимоги з боку професійної діяльності виявляються системоутворювальними, вони задають контекстний принцип побудови й розгортання не тільки окремих навчальних дисциплін, але і змісту всієї підготовки у вищому навчальному закладі [1, с.65].

Концепція евристичного навчання дає змогу активізувати творчий потенціал майбутніх учителів, що проявляється в багатогранності поглядів на соціокультурний стан дозвілля школярів, вплив його змісту, форм, методів на їх особистісний розвиток та моделювання такої особистісної взаємодії зі школярами, яка в змозі спрямовувати цей розвиток на ціннісно-смыслові орієнтири життя. Евристику А.В.Хуторський тлумачить як науку, що вивчає закономірності побудови нових дій у нових ситуаціях [3]. Навчальна евристична діяльність є діяльністю, у ході якої цілеспрямовано розвиваються здібності: розуміти шляхи й методи продуктивної навчально-пізнавальної діяльності, творчо копіювати їх і навчатися при цьому на своєму та запозиченому досвіді; систематизувати навчальну інформацію й оперувати нею в евристичному пошуку при виконанні конкретних дій; адаптуватися до видів діяльності, що змінюються, і передбачати її результати; планувати й прогнозувати інтелектуальну діяльність на основі евристичних і логічних операцій та стратегій; формувати й ухвалювати рішення щодо організації складних видів діяльності на основі міркувань, евристичних операцій і стратегій з подальшою їх логічною перевіркою [2].

Виходячи із зазначеного, зробимо висновок, що зміни мають відбуватися як у змісті дисциплін, так і у формах та методах їх викладання.

Від викладача вищого педагогічного навчального закладу вимагається прояв якостей професіоналізму щодо відношення до змісту дисциплін, що викладаються, цінностей професійно-педагогічної діяльності, її смислу і в цілому сенсу власного життя. Саме в процесі підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності виявляється спорідненість суб'єктних позицій щодо мети, цінностей, смислів педагогічної діяльності. Якщо навчально-виховний процес у вищому педагогічному навчальному базується не тільки на знаннієвій парадигмі освіти, а на особистісно орієнтованій, то підготовка майбутніх учителів до особистісної взаємодії зі школярами у сфері дозвілля зумовлюють набуття певного власного досвіду. Прояв суб'єктності викладача в навчально-виховному процесі вищого педагогічного навчального закладу при вивченні психолого-педагогічних дисциплін – це:

- ставлення до особистості студента, який спроможний самовизначитись у світі цінностей педагогічної діяльності, на цій основі проектувати власну взаємодію, висувати мету взаємодії зі школярами, що відповідає ідеям гуманізації освітнього простору;
- організація змістовного матеріалу курсів психолого-педагогічних дисциплін, що спроможні стимулювати саморозвиток майбутнього вчителя, його самовизначення як референтної для школяра особистості;
- вибір найбільш перспективних технологій щодо професійно-вагомого становлення майбутнього вчителя, завдяки чому здійснюється розвиток компетентності студентів вищих педагогічних навчальних закладів у процесі взаємодії зі школярами в цілому й у сфері їх дозвілля зокрема.

Результати нашого дослідження підтвердили необхідність внесення змін у програми психолого-педагогічних дисциплін. Ці зміни повинні відображати реальну соціокультурну ситуацію розвитку школярів, їх інтереси, потреби, перспективи в життєвому самовизначенні. Разом із цим відзначимо, що зміни в соціокультурному просторі життя школярів мають яскраво виражений динамічний характер. Тому нами визначено, обґрунтовано два напрями реалізації змісту психолого-педагогічних дисциплін у вищих педагогічних навчальних закладах. Перший передбачає вивчення основ зазначених вище курсів, до яких нами внесено доповнення (субкультура учнів підліткового та старшого шкільного віку, дозвілля як простір соціалізації сучасних школярів, культура особистісної взаємодії як важливий компонент педагогічної культури вчителя та ін.).

Другий напрям пов'язаний зі стимулюванням творчого саморозвитку майбутніх учителів. Зміст освіти цього напрямку передбачає залучення студентів вищих педагогічних навчальних закладів до дослідницької діяльності з метою пізнання соціокультурних реальностей розвитку школярів з проектуванням власного шляху взаємодії як творчого прояву сприйняття особливостей педагогічної діяльності у сфері дозвілля школярів, із рефлексивним аналізом власних можливостей щодо особистісної взаємодії зі школярами та розробці програми саморозвитку.

З аналізу означеного вище ми можемо зробити висновок, що ці напрями пов'язані один з одним і обумовлюють цілісність педагогічного процесу, досягнення висунутої мети підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів до організації дозвілля школярів.

За такого підходу відбувається розвиток майбутнього вчителя як професіонала, який уміє орієнтуватись у нових соціокультурно-педагогічних ситуаціях, усвідомлювати смисл своєї діяльності, влас-

ні якості як важливі і необхідні в професійно-педагогічній діяльності, проектувати взаємодію зі школярами та критично оцінювати варіанти її розгортання, розробляти програми саморозвитку.

Аналіз зазначеного дозволяє нам зробити висновок, що процес особистісного і професійного становлення майбутнього вчителя, його готовності до особистісної взаємодії зі школярами у сфері дозвілля школярів за своєю сутністю є процесом творчого розвитку, що безпосередньо пов'язаний з активними формами і методами навчання.

При розробці активних форм і методів навчання ми спиралась на концепцію навчання К. Роджерса, згідно з якою той, хто навчається, є рівноправним суб'єктом педагогічного процесу, а викладач допомагає в цьому процесі. Реалізація цього положення в практиці навчально-виховного процесу вищих педагогічних навчальних закладів дозволяє забезпечити:

- самовизначення студентів щодо своєї ролі в особистісному розвитку дитини, школяра;
- усвідомлення смислу особистісної взаємодії зі школярами у сфері їх дозвілля та пов'язаного з цим смислу життя;
- визначення мети взаємодії та шляхів її досягнення;
- усвідомлення значення саморозвитку в становленні власного професіоналізму;
- осмислення нових підходів щодо впливу на особистісний розвиток школярів та варіативності щодо їх використання;
- набуття навичок діагностування та проектування особистісної взаємодії зі школярами у сфері дозвілля;
- стимулювання власного творчого потенціалу щодо змін у змісті, формах, методах, засобах організації дозвілля школярів.

Відповідно до зазначеного вище нами внесені зміни у програми з дисциплін психолого-педагогічної циклу.

Програми загальної, вікової, педагогічної і соціальної психології включали питання:

- Соціокультурні умови розвитку особистості.
- Особистість в історико-культурній перспективі.
- Вплив субкультур на саморозвиток дитини (підлітка).
- Соціогенна потреба бути особистістю.
- Виникнення підлітково-молодіжних груп у сфері дозвіллевого часу.
- Соціально-психологічні особливості роботи з неформальними групами учнів.
- Соціально-психологічні особливості рольового й особистісного впливу педагога на розвиток особистості дитини (підлітка).
- Подолання педагогічних стереотипів.
- Професійна діяльність і сенс життя.

У програму вивчення педагогіки на II курсі нами включені такі теми:

- Цінності і цілі освіти.
- Цінності життєдіяльності: самореалізація, самовизначення, взаєморозуміння, співробітництво.
- Культурний саморозвиток дитини в освіті.
- Педагогічна культура і культура особистісної взаємодії вчителя зі школярами: сутність, напрями саморозвитку.
- Виховання на основі потреб людини.
- Принципи гуманізму, культуровідповідності освіти, індивідуально-особистісного підходу, ціннісно-сислової спрямованості освіти, співробітництва вчителя зі школярами у сфері дозвілля, врахування обліку соціального досвіду (обліку поведінки, обліку звичок, розвиненості спілкування).
- Особистісні смисли категорій педагогіки.

Серед методів, уведених нами в навчальний процес, було актуалізовано насамперед круглий стіл «Мої спогади про підлітковий вік» (вивчення теми «Особливості підліткового віку»), міні-музей-виставка «Це було нещодавно» (тема: «Особливості старшокласників»), ток-шоу «Ми і Вони» (тема «Особливості підліткового і старшого шкільного віку»), педагогічний твір «Я-Вчитель» (тема «Психологія педагогічної діяльності») тощо.

Самостійна робота виконувалася студентами в міні-групах (2-4 особи) або індивідуально. Завдання були такого спрямування:

1. Вивчити особливості субкультури учнів підліткового віку, використовуючи для цього матеріали інтернет-ресурсів, журналів, газет призначених для підлітків.
2. Скласти порівняльну таблицю: «Мої інтереси – інтереси підлітків».
3. Знайти аналогію у своїх потребах, інтересах і в сучасних школярів
4. Продумати можливий зміст особистісної взаємодії вчителя зі школярами у сфері дозвілля

Творчий розвиток майбутнього вчителя-вихователя ми пов'язуємо з образом «Я» як вчителя-професіонала. Основу складають активні методи взаємодії між студентами, студентами та викладачами в системі семінарських, індивідуальних, позааудиторних занять. На семінарських заняттях та в позааудиторній роботі нами використовувалися вправи, що були націлені:

- на розвиток самосприйняття («Перша проба на роль», «Рекламний ролик», «Уявить себе дитиною», «Кінопроба», «Тост» тощо.);
- на розвиток емпатії («Елітети», «Сищик», «Червоний олівець», «Підтримка» тощо.);

- на розвиток навичок спілкування («Конкурс ораторів», «Зіпсований телефон», «Експеримент із технікою повторення», «Експеримент із технікою розвитку ідеї», «Так – діалог», «Підкреслення спільності», «Підкреслення значимості» тощо.);
- на розвиток рефлексії («Образ Я», «Я тебе розумію»);
- на розвиток толерантності («Мій образ учителя», «Я – учитель», «Сонце», «Горіхи» тощо.).

Круглі столи давали змогу відкрито висловлювати свої думки з проблемних питань взаємодії з підлітками. Проблеми та питання «круглих столів» визначали самі студенти, використовуючи метод «Вхід у казкове королівство». Сутність його полягала в наступному: група з 3-4 осіб протягом 3-5 хвилин фіксувала найбільш актуальні проблеми розвитку особистості дитини в соціокультурному середовищі сьогодення. Ці питання систематизувались і виносились для обговорення на тематичні «круглі столи». Нашим завданням було підвести майбутніх учителів до усвідомлення професійно-педагогічних цінностей у вирішенні поставлених питань.

Пошук відповідей, міркування про шляхи вирішення проблеми спонукав до вивчення педагогічної літератури, що мали індивідуально-значимий характер, тому що студент шукав відповіді на питання, які його хвилювали. Нами використовувався прийом «Звертаюся до В.О.Сухомлинського – Дозвольте запитати...», «Звертаюся до Ш.О.Амонашвілі – Дозвольте запитати...»

Педагогічні листи («Читаючи К.Д.Ушинського») як метод роботи зі студентами дав змогу майбутнім учителям не тільки познайомитися з його психолого-педагогічними добутками, але й розвивати себе як вчителя-професіонала завдяки осмисленню необхідних для педагогічної діяльності знань.

Нами також було розширено тему «Особистість учителя» такими питаннями: цінності й ідеали вчителя; індивідуальність учителя; шляхи її створення; смисложиттєве самовизначення вчителя; складові професійно-особистісного самовдосконалення.

Тему «Фактори розвитку особистості» ми розглядали завдяки аналізу сучасного середовища. За цих умов нами акцентовано увагу студентів на середовищі дозвілля школярів, його ролі у формуванні ставлення особистості до цінностей життя.

Особливої уваги було надано вдосконаленню змісту теми «Спілкування», яку було збагачено новими підходами як у теоретичному, так і практико-орієнтованому напрямі. Нами введено вивчення додаткових питань: діалогова позиція як цінність педагогічної діяльності; психологічні особливості суб'єктів спілкування в педагогічному процесі; особистісне і професійне зростання суб'єктів спілкування; взаємодія в процесі спілкування.

Було також виявлено, що в навчальних програмах з педагогіки відповідних підручниках і навчальних посібниках недостатньо розглядається теорія і практика педагогічної підтримки в освітньому процесі. На наш погляд, ця тема є тим стрижнем особистісно орієнтованої педагогіки, який кардинально впливає на педагогічну позицію, на культуру особистісної взаємодії. Тому нами було введено тему «Педагогічна підтримка: теорія і практика реалізації». Основними питаннями якої стали такі: концепція педагогічної підтримки О.С.Газмана; педагогічна підтримка як діяльність; варіативність педагогічної підтримки; роль педагогічної підтримки в особистісному розвитку дитини (підлітка); оволодіння методами і тактиками підтримки.

Грунтуючись на тому, що культура особистісної взаємодії майбутнього вчителя виявляється загалом у сфері дозвіллевого часу школяра, нами було розширено розділ педагогіки за темою «Педагогіка дозвілля», і надалі уведено спецкурс «Організація дозвілля школярів». Зокрема, тема «Педагогіка дозвілля» включала питання: дозвілля як цінність життєдіяльності дітей і як спосіб життя; зміст, форми, методи проведення дозвілля учнями підліткового і старшого шкільного віку; особливості взаємодії педагога у сфері дозвіллевих потреб, інтересів підлітків, старшокласників; координаційна і корегувальна робота у сфері дозвілля школярів; створення середовища особистісного розвитку підлітка, старшокласника в просторі його вільного часу.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, дослідження довело, що звернення до ціннісно-сислової сфери педагогічної діяльності в процесі підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів до організації дозвілля школярів і їх ролі в особистісному становленні школярів сприяє розвитку готовності до особистісно-референтного впливу на відповідний, ціннісно-сисловий, розвиток школярів.

Література

1. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: Метод.пособие. – М.: Высш.шк., 1991. – 207с.
2. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие Отв. ред.М.В.Буланова-Топоркова. – Ростов н/Д: Феникс, 2002. – 544 с.
3. Хуторской А.В. Дидактическая эвристика: Теория и технология креативного обучения. М., Изд-во МГУ. – 2003. – 415с.

М. Новиков, О. Ходирев

- Доктор історичних наук, професор, перший проректор ДОЗ ВПО «Ярославський державний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського», кандидат педагогічних наук, вчений секретар ДОЗ ВПО «Ярославський державний педагогічний університет ім. К.Д. Ушинського» (Ярославль, Росія)

УДК 37.046.16

МОНИТОРИНГ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ВНЗ В СУЧАСНИХ УМОВАХ АТЕСТАЦІЇ НАУКОВИХ КАДРІВ

Автор характеризує тенденції діяльності спеціалізованих учених рад Російської федерації і пропонує можливі шляхи перетворення системи атестації наукових і науково-педагогічних кадрів, які, на його думку, можуть здійснюватися на різних рівнях. Головна думка автора полягає в тому, що ключову роль у вдосконаленні діяльності дисертаційних рад має грати сам ВНЗ.

Ключові слова: дисертаційні ради, атестація наукових і науково-педагогічних кадрів.

М. Новиков, А. Ходырев

- доктор исторических наук, профессор, первый проректор ГОУ ВПО «Ярославский государственный педагогический университет им. К.Д. Ушинского», кандидат педагогических наук, ученый секретарь ГОУ ВПО «Ярославский государственный педагогический университет им. К.Д. Ушинского» (Ярославль, Россия)

МОНИТОРИНГ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДИССЕРТАЦИОННЫХ СОВЕТОВ ВУЗА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ АТЕСТАЦИИ НАУЧНЫХ КАДРОВ

Автор характеризует тенденции деятельности диссертационных советов Российской Федерации и предлагает возможные пути преобразования системы аттестации научных и научно-педагогических кадров, которые, по его мнению, могут осуществляться на разных уровнях. Главная мысль автора заключается в том, что ключевую роль в совершенствовании деятельности диссертационных советов должен играть сам вуз.

Ключевые слова: диссертационные советы, аттестация научных и научно-педагогических кадров.

Novikov, A. Khodyrev

Doctor of Historical Sciences, Professor, Vice-Chancellor Yaroslavl State Pedagogical University; Ph.D., Scientific Secretary of Yaroslavl State Pedagogical University (Yaroslavl, Russia)

MONITORING OF SCHOOL BOARDS OF THESIS IN THE CURRENT CONDITIONS ATTESTATION OF SCIENTIFIC PERSONNEL